

TL 4014 Sovyet Dönemi Dil Siyaseti

Öğretim Üyesi: Dr.Öğr.Üyesi Mustafa Can TEZİÇ.

3. Hafta

Tarihsel Süreç

Tarihsel olarak farklı devlet ve imparatorlukların egemenliği altında kalan günümüz Tuva Cumhuriyeti siyasi olarak görece bir coğrafi bütünlüğe ilk olarak Oran-Hay adı altında Jungar Han zamanında ulaşmıştır.

1758 yılında Uranhay'ın Mançu-Çin yönetimi altına girmesi ile birlikte idari kurumlarının da inşa edildiği siyasi bir coğrafya olmuştur. Bu siyasi yapılanma ile birlikte Uranhay Mançu-Çin imparatorluğunun egemenliği içerisinde kuzey batı Moğolistan ile beraber geniş bir idari yapının parçası haline gelmiştir. Uranhay kuzeybatı Moğolistan ile bir idari yapı haline gelirken aynı zamanda Uranhay'ın içerisi de o güne kadar fiziki coğrafyada görülmeyen bir siyasi yapılanma ile karşı karşıya kalmıştır. Bu idari yapılanmaya daha yakından bakıldığı zaman Uranhay temelde dokuz idari kojun'a ayrılırken, bu *kojun*'lar da kendi içerisinde *sumon* olarak adlandırılan üç veya dört alt idari yapıya ayrılmaktadır. *Sumon*'ları içerisinde ise daha küçük alt birimler olan *arban*'lar bulunmaktadır.

Bu idari yapılanma içerisinde yaşayan halk görece-yerleşik hayata geçilmeye Mançu-Çin İmparatorluğu yöneticilerince zorlanmıştır.

Sonuç olarak, görece yerleşik hayata geçiş (grupların idari sınırlar içerisinde bulunma zorunluluğu) aynı zamanda daha önceleri fiziki coğrafyayı farklı şekilde algılayan farklı soy gruplarını hatta farklı dil gruplarına ait soy gruplarını da bir arada yaşamaya zorlamıştır. Bu idari yapılanmanın gerek sosyal hayat

gerekse aidiyet üzerine etkisi ise *Törel* olarak adlandırılan farklı grupların bir arada yaşadıkları toprak temelinde bir soy anlayışı geliştirmelerine yol açarak bölgenin etnik olarak bütünleşmeye yardımcı olmuştur.

İdari yapılara ayrılan Uranhay bölgesi 1911 yılına kadar Mançu-Çin İmparatorluğunun bir parçası olarak kalmıştır. 1911 yılı içerisinde Çin İmparatorluğu içerisinde ortaya çıkan Sinhay devrimi neticesinde Mançu-Çin İmparatorluğu kargaşa ortamına düşmüş ve akabinde gerek Moğolistan'daki gerekse Uranhay'daki Çin karşıtı isyanlar sonucu her iki bölge de Çin'den bağımsızlığını almıştır.

1911 ile 1921 yılları arasında ise Uranhay'da politik bir belirsizlik hüküm sürmüştür. Bu süreç içerisinde Uranhay'ın Moğolistan veya Rusya İmparatorluğuna dâhil olması konusu bölgede tartışmalara yol açmıştır. Sonuç olarak 1914 yılında Uranhay gönüllü olarak Rus İmparatorluğunun himayesini kabul ederken, 1917 devrimi ve hemen arkasından patlak veren iç savaş Rusya İmparatorluk sınırlarını ve çevre bölgeleri sarmıştır. Bu süreç içerisinde Uranhay bölgesi yeniden politik belirsizlik süreci içerisine girmiş olsa da 1921 yılında Uranhay Tannu-Tuva Halk Cumhuriyeti adı ile bağımsızlığını ilan etmiştir.

Her ne kadar günümüz Tuva Cumhuriyeti 1921 yılında bağımsızlığına kavuşmuş olsa da, ulusal bütünleşme ve ulusal aidiyet konusu 1921 sonrasına kadar sorunlu bir hâlde devam etmiştir. Özellikle 1914 öncesi Toju ve Salçak *kojun*larının Moğolistan ile birleşme kararı ile kuzey *kojun*larının Rus İmparatorluğu ile birleşme kararı çatışırken, bu çatışma 1921 sonrası bölgede çıkan isyanlarda kendini çok daha ağır hissettirmiştir. Bu dönem içerisinde bölgede çıkan isyanlarda kullanılan sloganlar ve beraberinde millî bütünlüğün karşısında dini bir aidiyetin önderliğinde Moğolistan ile birleşme istekleri o zamana kadar ulusal aidiyetin oluşması ve aidiyet konusundaki öncelik hakkında sorunları da karşımıza çıkarmaktadır.

Temel Kaynak

Teziç, M.C. (2018) Sovyet Döneminde Tuva Yüksek Kültürünün İnşası. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. Sayı 29. Ss.141-168.

Temel Kaynak

Teziç, M.C. (2018) Sovyet Döneminde Tuva Yüksek Kültürünün İnşası. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. Sayı 29. Ss.141-168.

Yardımcı Kaynaklar

Anderson, B. (1995). *Hayali cemaatler. Milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması.* (İ. Savaşır. Çev). Metis yayınları.

Ertürk, S. (1986). *Türkiye 'deki bazı eğitim sorunları üzerine düşünceler.* Yelken Teper yayınları.

Killi - Yılmaz. G. (2010). *Kuzey ve Güneydoğu Sibiry Türklerinin Dil Durumu.* Köksav Yayınları.

Yabancı Yardımcı Kaynaklar

Gellner, E. (2006). *Nations and nationalism.* New York, Cornell University press.

Vasilenko, V. A. (2013). "Uryanhayskiy Vopros" v Politike Rossii i Mongolii (XVII- Pervaya Polovina XX vv.). *Aktual'ne Voprosı İstorii Rossiysko-Mongol'kih otnoşeniye Pervoy Çetverti XX Veka,* (M.A. Vinokurov, Ed.) İçinde (ss. 132-147). İrkutsk : İzd-vo BGUEP.

(1969) *Zakonomernosti razvitiya literaturih yazıkov narodov SSSR v sovyetskuyu epohu. Osnovniye protsessı vnutristrukturного tazvitiya tyurskih finno-ugorskih i mongol'skih yazıkov.* Moskova: Nauka.